

Peckham Library & Glasgow Women's Library - en studieresa

Att lära av andra bibliotek är stort, att lära av besökarna är större. Så tänker jag efter att ha besökt och studerat hur två olika bibliotek i Storbritannien aktivt arbetar för att motsvara sina besökares behov.

Min studieresa finansierades med ett resestipendium av Svensk Biblioteksforening 2019. Tack!

Jag besökte först **Glasgow Women's Library**. Det är ett fristående bibliotek, museum och arkiv som startades av unga lesbiska feminister och studenter vid Glasgow School of Art i slutet av 1980-talet. Biblioteket har utvecklats på flera platser i staden, men har sedan 2013 fått ett permanent hem i stadsdelen Bridgeton, en av Skottlands socioekonomiskt mest utsatta områden.

Det andra biblioteket jag besökte är **Peckham Library**, ett folkbibliotek som öppnades 2002 i stadsdelen Peckham, beläget i Southwark borough i södra London. Peckham var en sliten stadsdel med en socioekonomiskt utsatt befolkning när biblioteket öppnades. Idag håller Peckham på att gentrificeras, men trots det tycks stadsdelen bibehålla sin identitet med fortsatt etniskt mixad befolkning. Många lever fortfarande i social och ekonomisk utsatthet.

Gemensamt för båda dessa stadsdelar, i helt olika städer och delar av Storbritannien, är att biblioteken är omtyckta, värnade och viktiga mötesplatser där människor aktivt deltar i sin egen och sitt samhälles utveckling. Genom att förstå vad människorna i deras lokalsamhälle vill ha och behöver, utvecklar dessa båda bibliotek löpande sina utbud och sin kompetens. Detta ger ringar på vattnet och verksamheterna upplevs som relevanta och nyskapande och har många besökare ur de prioriterade målgrupperna för respektive bibliotek. Det ger både Peckham Library och Glasgow Women's Library möjligheter att bidra till sitt lokalsamhälles utveckling och fungera som vägvisare för andra bibliotek som också strävar efter att göra en verklig skillnad i människors vardag och liv.

Ett förtydligande: Skottlands folkbibliotek har att döma av deras biblioteksstrategi / biblioteksplan en påminnande verksamhet som exempelvis Stockholms stadsbibliotek. Mitt syfte med resan var dock att besöka det fristående Glasgow Women's Library.

Några utgångspunkter

Under 2016 och 2017 arbetade jag som en av två enhetschefer i Stockholms stadsbibliotek, med ansvar för Järvaenheten som omfattar biblioteken i Kista, Husby, Tensta och Rinkeby. De är bibliotek som sedan länge har byggt upp relationer med lokalsamhället och har kloka och kunniga medarbetare som är vana att arbeta i en miljö där många lever i socioekonomisk utsatthet. De kan hantera social oro och förstår bibliotekets potential att som ett öppet och tryggt rum fullt av ingångar till kunskap och kreativitet stödja människors egenmakt och bidra till positiv förändring. Men vi hade också problem som ibland kändes svåra att hantera. Stök, dvs. grader av oönskat utåtagerande beteende som störde personal och andra besökare och som ibland eskalade till uppträden, skrik, och vid några tillfällen till fysiskt våld mot möbler och människor. När jag sedan flyttade till Malmö och började studera på det internationella masterprogrammet Urban Studies på Malmö Universitet pågick den stora stökdebatten i medierna med full kraft.

Självklart ska bibliotek vara trygga för både besökare och personal, det tycker alla. Men vägen dit; jag saknade en dimension i debatten - en empatisk och djupare informerad förståelse av de sociala problem i samhället som gör att det blir oro och stök i bibliotek. Istället för att fokusera på vad vi alla behöver göra, nämligen samverka över gränser och hierarkier, så handlade debatten då mest om biblioteksrummet - att det ska vara tyst och att de som är där ska uppföra sig. Att kalla det för "stök" reducerar komplexa problem till ordningsproblem utan att gå till botten med varför de uppkommer.

Så - när jag studerade fick jag distans till arbetet och kunde reflektera på ett sätt som jag inte hunnit med tidigare. Jag funderade på vad kan bibliotek vara för slags rum, vilka funktioner de skulle kunna ha. Under termin tre på min utbildning deltog jag i ett forskningsprojekt om stadsdelen Rosengård i Malmö. Min del av projektet handlade om biblioteket som plats för samhällsgemenskap och jag tillbringade mycket tid i Rosengårds bibliotek, ett omtyckt och välansvänt bibliotek med stora likheter med Järvaenhetens bibliotek.

När jag gjorde research inför masteruppsatsen fick jag idén om att resa till Storbritannien för att studera bibliotek som ligger i socialt utsatta områden och se hur de arbetar där. Frågor som jag funderade över var: Hur samspelar biblioteken med den lokala kontexten? Hur förstår de vad människor behöver? Vad de gör för att ge människor tillgång till det de behöver? Hur bidrar de till att stärka människors empowerment, deras egenmakt?

Tack vare att Svensk Biblioteks förening gav mig ett resestipendium kunde jag genomföra min studieresa och besöka både London och Glasgow. Jag tillbringade nästan en månad i Storbritannien, drygt två veckor i Glasgow och en vecka i London. Resten av tiden spenderade jag på tåget som tog mig till mina destinationer och tillbaka till Malmö igen.

Min resa blev en kombination av studieresa och fältarbete för min masteruppsats i Urbana studier. Jag hade planerat att praktisera i båda biblioteken, men det visade sig vara svårt att ordna trots att jag var ute i god tid. Jag var dock välkommen att vara i biblioteken hur mycket jag ville och både Peckham Library och GWL lovade att bistå med hjälp och information. Det blev bra, och troligen bättre än om jag hade haft en organiserad praktik då jag blev fri att följa min egen rytm och ta tag i de spår som kom längs vägen.

Både Peckham Library och Glasgow Women's Library har stora likheter med bibliotek i Sverige på en grundläggande nivå: människor behöver tillgång till litteratur, andra medier, studieplatser, möjligheter att utveckla digital litteracitet och att ta del av samtal och aktiviteter som intresserar dem. Medan Peckham Library skapades på initiativ av staden för att lyfta det fattiga Peckham, startades Glasgow Women's Library i en DIY-anda av gräsrotter som hade fått nog av den machokultur som de menade präglade Glasgow. Peckham Library har fortsatt utvecklas i samspel med stadsdelens befolkning inom ramen för den kommunala ekonomin och den politiska viljan. Glasgow Women's Library har sakta växt och vunnit erkännande, men det är först de senaste åren som de fått finansiering via statliga och regionala instanser.

Peckham Library

Peckham Library ligger i Southwark borough, på södra sidan om floden Themsen. Husen är äldre och i ganska dåligt skick. Gatorna slingrar sig och bildar intima stadsrum. Utbudet i

butiker och marknader är en mix av färgstarkt mönstrade vaxade tyger från Afrika och Asien, kläder, fisk, kött, husgeråd, väskor, skor och små matstånd. En stor inomhusmarknad som huserar i en galleria med vindlande gångar utgör en viktig samlingspunkt för stadsdelen, under järnvägen. Musik strömmar ur olika högtalare på gatan och inne i gallerierna. Det är mycket folk som rör sig här. Peckham har ett livligt, vardagligt stadsliv. Med jämna mellanrum rasslar overground-tågen in på sin höga rälsbro och stannar vid Peckham station.

Här i detta myller uppfördes Peckham Library under tidigt 2000-tal. Genom att placera ett modernt och spektakulärt folkbibliotek skulle hela stadsdelen lyftas. Stadsdelen Peckham hade under sextioalet förnyats med stora bostadsprojekt, men mot slutet av sjuttioalet hade området förfallit och förslumrats. Peckham klassades som ett av Europas mest nedgångna och kriminellt belastade områden. För att motverka problemen satsade EU i slutet av 1990-talet 290 miljoner pund på att förnya Peckham. De mest utsatta områdena byggdes om, ett nytt torg skapades - och ett bibliotek uppfördes mitt i stadsdelen: Peckham Library, ritat av den experimentelle arkitekten Will Alsop på Alsop Architects.

Peckham library lyser av färg och liknar en mer en jättelik leksakslåda än ett hus där det ligger som ett turkosgrönt L som landat upp och ner på det nya torget. Genom sin avvikande, stora skala och sitt lekfulla uttryck skiljer sig byggnaden markant från stadsdelens annars rätt nedgångna, äldre och låga bebyggelse. I uppdraget till arkitekten ingick att skapa en byggnad som skulle skänka prestige till stadsdelen och ge invånarna en känsla av tillhörighet och stolthet, "vårt bibliotek". Ett barnbibliotek ingick också i uppdraget.

Det verkar ha fungerat. När jag kommer hit ser jag ungdomar, skolklasser och äldre människor, en mix av folk, som alla är på väg upp till våning 4, där biblioteket breder ut sig högt över stadsbruset. Biblioteket är välbesökt och fullt av människor oavsett vilken tid en kommer dit. I mitten av bibliotekets stora sal tycks ett par stora träkokonger sväva. De kallas poddar och vilar på smala ben och inrymmer tysta läsrum. Biblioteket belönades år 2000 med The Stirling Prize, Englands mest prestigefyllda arkitekturpris.

Idag är Peckham fortfarande ett område som kännetecknas av att befolkningen har låg utbildning, låg inkomst och låg boendestandard. Men det verkar som de unga är på väg att förändra situationen. På biblioteket är det många unga som studerar. Uppe i en av poddarna där jag sitter och iakttar hur besökarna använder biblioteket är alla platser upptagna av studenter som befinner sig i djup koncentration över böcker och datorer. Några samtalar tyst över skoluppgifter. Timmarna går och studenterna hänger kvar.

Under min resa tillbringade jag fem dagar på varierande tider i Peckham Library där jag satt och studerade och också observerade hur människor använde biblioteket. Jag pratade också med besökare och volontärer. Vid ett tillfälle träffade jag en vakt som satt på en egen stol vid ett eget litet bord mitt i det stora publika rummet och höll uppsikt. En stilla, fokuserad stämning rådde under de tider jag var i Peckham Library. Det var fullt i hela biblioteket, många besökare satt försjunkna i sina egna världar, vid sina laptops eller hängande över kurslitteratur, och så några stammisar som halvsov i nersuttna fåtöljer mitt i biblioteket.

Solnedgång, förmiddag, mitt på dagen, sen kväll. Alltid lika mycket folk i biblioteket. Peckham Library påminner om Kista bibliotek i Stockholm avseende den underbara studiero som en finner där. I Peckham Library är det dock inga studierum, utan många studieplatser med eluttag för privat laptop i den publika miljön. Och så de tysta poddarna då.

London är en socioekonomiskt och etniskt segregerad stad. Peckham är ett av Storbritanniens mest etniskt mixade områden, med ca 70 000 invånare varav en stor andel är nigeriansk. På Peckham Library är majoriteten av besökarna svarta. I bibliotekets utbud är därför etniciteten "black" medvetet synliggjord. Flera hyllor är skyltade med "Black writing" och personerna på de olika vepor/roll-ups som tipsar om böcker på hyllornas gavlar är svarta. När jag intervjuar enhetschefen Eugenia Atta, bosatt i Peckham, berättar hon att det är ett medvetet val och ett uppskattat sådant. Litteratur och andra medier av svarta författare har en central plats mitt i biblioteket. Intill avdelningen "Black writing" finns också kvinnliga och queera författare placerade. Ungdomar har en egen avdelning och en liten sittgrupp som är reserverad för dem mellan vissa tidpunkter, enligt en skylt på bordet. Eugenia berättar att Londons bibliotek ska arbeta med hälsa nu. "This year, my assignment is all about health. Libraries shall promote a healthy life. Stories on health and songs on healthy eating. We have a Zumba class, and talks on diabetes.", säger Eugenia. "Before it was about partnerships. They wanted me to find partners for the library. Now it is more about managing buildings, premises, and staff on a day to day basis". Eugenia Atta suckar lite. Hon har just fått veta att hennes ansvar ska utökas med tre andra bibliotek i Southwark borough, eftersom det är en minskning av budgeten på gång. Hon berättar att det brukade vara 12 bibliotek i varje borough i London, men under de senaste åren har de flesta boroughs fått stänga flera av sina bibliotek till följd av minskade budgetar. "Southwark har klarat sig hittills dock, tack vare att Labour har makten här", säger hon och ler stort. "Here no libraries have closed. And they are building a new library!". Det är Dulwich, Southwark, som får ett nytt bibliotek som är dubbelt så stort som det gamla. Summan av bibliotek i Southwark är därmed konstant, men ytan och utbudet har ökas.

Det tuffa budgetläget leder till effektiviseringar. Eugenia berättar att det har beslutats att alla medier ska köpas in från en centralt upphandlad leverantör och när de kommer är de redan katalogiserade. Detta spar pengar på "back office"-tid. Leder det till minskad personal? Det vet hon inte just nu.

Eugenia började arbeta i Southwark 2007 och blev chef på Peckham Library 2011. Hon berättar att hon blev headhuntad för att hon var bra på att implementera "self check out"-maskinerna när de kom. Hon skrattar varmt och ofta. Jag tänker att det måste också varit något annat som gjorde att hon fick jobbet, som att hon är kunnig, empatisk, rolig, innovativ och har en smittande glad energi. Eugenia verkar mycket engagerad. Hon berättar att Peckham är ett grannskap i konstant flux. Först när hon började här var det många vietnameser i stadsdelen. "We had lots of Vietnamese books then", säger hon och fortsätter: "Then they moved away and Polish people moved in. And now we have lots of Latin Americans." Eugenia berättar vidare att när Peckham Library planerades så bestod befolkningen till 50% av svarta och av dessa var 55% nigerianer. Hon har funderat på den arkitektoniska utformningen och tänkt att kokongerna, "the pods", som tycks hänga från taket, bruna och gjorda av trä i någon slags "patchwork", kanske var designade med tanke på dessa nigerianska innevånare. "I had this idea that maybe the architect knew that there were a large Nigerian community here at the time, and maybe he wanted to make them feel at home by designing the interior, the pods, in the shape and colour of the old fashioned drinking bowls made of calabash, a typical Nigerian style?", säger Eugenia och ler. "I even tried to contact him [the architect] but could not reach him...".

Jag behöver nästan inte fråga någonting, för Eugenia tar upp alla mina frågor ändå. "Hur ska vi fortsätta vara relevant för Peckhamborna?", säger hon och svarar själv: "I look at statistics of demography. Who lives here, what are their ages, ethnicities?" Hennes arbetsmetod för att sprida information om biblioteket, liksom att få information om besökarnas behov, är oftast "word of mouth". Hon har bett medarbetarna att prata med studenterna och övriga som vistas i biblioteket om vad de läser och vad de önskar att biblioteket ska erbjuda. Hon är själv aktiv också och ber studenterna om deras litteraturlistor och kursplaner. Hon kontaktar även lokala skolor för att få kunskap om vad de ger för kurser och vilka böcker deras elever ska läsas. Sedan köper hon i klassuppsättningar av dessa böcker. "De flesta som bor här är svarta eller asiater så från början skyltade vi med "Black writing"", berättar Eugenia och tillägger att idag omfattar denna etikett också "Asian writing" och "Minorities".

Andra faktorer som Eugenia väger in för att Peckham Library ska vara relevant för sina besökare är statistik över vilka titlar som lånats ut mest. Hon tar ett exempel: "One surprising finding from this research was that suddenly everybody wanted to learn how to drive" and also read about citizenship." Så då beställde hon massor av dessa böcker och skyltade strategiskt med dem. För att nå dem som läser minst, nämligen människor över 60 år, ordnade biblioteket aktiviteter för denna målgrupp. Hon beskriver hur en mycket engagerad och bra volontär, en före detta journalist på BBC South East Asia, nu håller "The First Friday Club", kl. 11.00 - 12.00 den första fredagen varje månad. Detta har blivit en succé och massor av 60-plussare kommer och deltar. Genom partnerskap med välgörenhetsorganisationer kan biblioteket erbjuda föredrag om allt som denna åldersgrupp önskar och finner intressant. Trädgårdsarbete, hälsa, historia är populära ämnen. Denna typ av föredrag ges också av lokala förmågor och just för att de bor i området vill de ge tillbaka till sin stadsdel, inte ta betalt.

"The space is everything!" slår Eugenia fast och fortsätter: "Libraries have changed, and today it is all about students in need of the calmness and the space to sit and study so when my boss asks me what I need, I say tables, chairs. In the exam times I put out tables and chairs here and here [hon pekar ut över biblioteket] and make room for all." Det som karaktäriserar Peckham är trångboddheten. Många barn och unga får inte den studiero de behöver hemma så de kommer till Peckham Library. "I even got an email, from two girls. They wrote to me and said that thanks to me, making room for them at the library they now managed to get good grades and one was given admission to study law at the prestigious University of Edinburgh and the other one now studies at one of the really good Russel universities." säger Eugenia och ser väldigt nöjd ut.

"Other ways in how the libraries have changed concerns the digitization of social services. Today old people come here to get help to apply for their welfare. Even 80+ come here." - "All is online". säger Eugenia och fortsätter: "I had to set up a IT-sessions to introduce these old people to IT. Most of them don't even have an email address." Detta sker 10-12 and 16-17 varje dag och det är fullbokat månader framåt.

En följd av att budgeten stramas åt är att författarträffarna har fått plockas bort ur programmet eftersom biblioteket inte har råd att betala arvodet. "Before, You know, we used to have these crowded events with authors presenting their books and large audience...but not now. No money!"

En aktivitet som är mycket populär är ESOL, *English speakers of other languages*. Dessa grupper möjliggörs genom partnerskap med volontärer från Peckham och lockar dem som av olika skäl inte trivs i skolmiljöer. "Libraries are not intimidating, like schools" slår Eugenia fast och berättar om ytterligare en viktig aktivitet: "Community outreach". Det innebär att personalen går hem till människor och tar med sig böcker till dem. Ofta storstilsböcker och ljudböcker. Sen kommer de tillbaka om en månad och sitter ner och diskuterar böckerna med de äldre i deras hem. De besöker också ålderdomshem. "Our literacy coordinators are responsible for this. We come every other week and leave 40 books to these homes and then collect them. Good for statistics." säger Eugenia och ler stort - igen. Som om inte detta vore nog arbetar Peckham Library också med asylsökande och flyktingar. "Mostly Muslim groups. Ladies, hard to make them come to the library." säger Eugenia och förklarar att många kvinnor inte riktigt vågar besöka biblioteket. "Because they are afraid of meeting men there.", säger hon och berättar om hur kvinnor från Somalia, som utgör en stor grupp i Peckham just nu, gillar att laga mat. De har bjudits in på söndagar när biblioteket är stängt och då lagar de mat och äter och umgås. "That is popular. Hopefully they will dare to come here in the future." Ett sätt att bygga tillit helt enkelt och ändå så ovanligt, tänker jag.

"Space, study space, is what people need." Eugenia beskriver Peckham som ett område präglad av social housing och många barnrika familjer. Därför arbetar Peckham Library med att ta emot förskolor i biblioteket varje förmiddag. Hon är också stolt över att säga att Peckham Library ligger i topp, på tredje plats, när det gäller digitala utlån i London. Planen är att utöka beståndet som är ganska litet idag.

Peckham Library arbetar också med att stödja personer med funktionsvariation. Genom partnerskap med "Minds", en organisation för personer med särskilda behov gör bibliotekets personal hembesök varannan månad och personerna med särskilda behov kommer till biblioteket varannan månad. Biblioteket väljer ut litteratur åt dem och sedan diskuterar de den tillsammans. Det är svårt för dem av oss som inte är utbildad, men det är värdefullt tycker både biblioteket och personerna.

"Libraries! It is a community hub!" säger Eugenia och berättar en historia från tidigare då hon brukade hålla läsecirklar på ett café vid London Bridge. Det var på den tiden hon hade tid med sådant.

Nu är allt uppstramat och kraven på att generera inkomster stora. Därför hyrs de stora mötesrummen i Peckham Library nu ut och bokas online. "Mostly they are booked by IT-companies giving lectures and stuff like that. But I have booked time for free for the local chess club the whole year" säger Eugenia och jag ser att hon är nöjd med detta lilla, men för schackspelarna betydelsefulla, uppror. Hon verkar ha en outtömlig energi och fantasi. Teaterskolan bredvid Peckham Library - Eugenia har inlett ett samarbete med dem. Köper böcker som eleverna läser och lånar ut rum i biblioteket för att de ska ha sina workshops med barnen där. Ett bra utbyte, biblioteket får många utlån och eleverna får träning. Eugenia inspireras av detaljhandeln. "Outreach" till exempel, höjde utlåningen av medier med 23%. Hon följer utlånen och andra mätetal varje månad och är det "rött" måste det göras ändringar på en gång. Är det "grönt" är det allt bra. "Pure maths" säger hon.

Som ett sista exempel på hur de arbetar i Peckham berättar Eugenia att hon brukade vara värd för ett stickcafé på måndagar 18.00-19.30. Men det var hon tvungen att sluta med pga för få i personalen. "It was popular and they discussed literature and I provided yarn and

tea.” säger hon. Gruppen fortsatte ett tag utan ledare men tyvärr kunde de inte hålla ihop den. “Staff is needed to maintain such activities”, konstaterar Eugenia och ser lite sorgsen ut för första gången under intervjun.

Glasgow Women’s Library

Glasgow Women’s Library, GWL, är ett unikt bibliotek helt ämnat för litteratur av, för och om kvinnor och LGBTQI+ personer och andra minoriteter och inrymmer förutom bibliotek också ett arkiv och ett museum. Biblioteket ligger i stadsdelen Bridgeton, i östra Glasgow. I GWL var jag i två veckors tid och deltog i olika aktiviteter, hängde, observerade, småpratade och intervjuade deltagare och besökare - och drack te, bibliotekets drivmedel.

Glasgow Womens Library har haft flera hem i staden. Idag ligger biblioteket i stadsdelen Bridgeton, ”the heart of East End”, i östra delen av Glasgow. Byggnaden är det tidigare Bridgeton Library, ett äldre biblioteksbyggnad i sandsten, ett av de så kallade ”Carnegie libraries”, sju byggnader som byggdes av donerade pengar från den skotsk-amerikanske industrialisten och filantropen Andrew Carnegie. Han ledde utbyggnaden av stålindustrin i USA i slutet av 1800-talet och blev en av amerikans rikaste män. Under sina sista år donerade han ofantliga summor, 90 procent av sin förmögenhet, till välgörenhet, stiftelser, universitet. Han var född i Skottland och lät mycket pengar gå tillbaka till sitt barndomsland.

Glasgow fick 1901 Carnegie-pengar för att bygga folkbibliotek och öka bildningen i staden. Husen ritades av arkitekten James Robert Rhind. Bridgeton Library är en kulturmärkt (“B-listed”) böjd tvåvåningsbyggnad med inslag av ornament i barockstil.

Från starten i tidigt 1990-tal huserade biblioteket i en liten butiklokal i stadsdelen Garnethill och växte under åren till en verksamhet med drygt 20 anställda och över 100 volontärer. På nittioalet flyttade verksamheten till större lokaler i östra city och 2010 till det väldiga Mitchell Library i stadens västra delar, men lokalerna kunde inte hysa det växande biblioteket med över 10.000 besök om året, forskning och arkivverksamhet. När folkbiblioteket i Bridgeton flyttade ut 2012 blev byggnaden ledig och Glasgow Womens Library kunde 2013 äntligen få ett permanent hem.

Huset renoverades under ledning av arkitektfirman Collective Architecture. Interiörerna byggdes om, återfördes till sitt ursprungsskick, men anpassades till bibliotekets moderna behov med utställningshall, läsavdelning på ett mezzaninplan, konferensrum, kök mm. Huset fick en skarpskuren, fristående sidobyggnad för hiss i svart stål med utfrästa boktitlar ur den kvinnliga världslitteraturen, valda av bibliotekets personal. På bibliotekets gård byggdes ett tvåvånings klimatanpassat arkiv för bibliotekets museala samlingar. Glasgow Womens Library kunde åter öppnas i november 2015.

Bibliotekets böcker har donerats under de senaste 25 åren och är katalogiserade och tillgängliga via GWL webbsida och i det fysiska biblioteket på 23 Landressy street, Glasgow. Arkivet består idag av ca 4000 föremål som berättar om kvinnors och LGBTQI+ personers historia och är uppbyggt av föremål som donerats till GWL, the Lesbian Archive (som tidigare hette LAIC), samt GWL:s egna arkiv. När GWL tar emot föremål har de som rutin att också spela in berättelser om föremålets historia. Härigenom bidrar de till att Skottlands “oral history” berikas med kvinnors och LGBTQI+ personers röster om sina egna erfarenheter, sina historier.

I museet visas utställningar som kureras med föremålen från arkivet och workshops och events tar ofta sin utgångspunkt i olika föremål, författarskap eller fenomen i den urbana miljön där kvinnor och LGBTQI+ personer spelat en ledande roll eller varit skapare av subkulturer, litterära verk, konst eller musik. Också arbetslivet och Glasgows, och Skottlands, historia belyses och diskuteras genom att föremål och litteratur lyfts fram i utställningar eller på festivaler.

När GWL först startades var det i en mycket blygsam skala, som en protest mot att Glasgow var en sådan manligt dominerad stad. En grupp kvinnliga studenter och lesbiska aktivister vid Glasgow School of Art satte i slutet av 1980-talet igång projektet "Women in Profile" som genomförde en mängd projekt tillsammans med socialt utsatta kvinnor i Castlemilk, ett fattigt område i utkanten av Glasgow. De flyttade även in i en liten "corner shop" i Garnet Hill i centrala Glasgow där de satte upp en skylt "Glasgow Women's Library". Sedan dess har rörelsen växt och idag är GWL en erkänd kulturinstitution, en fristående stiftelse, och finansieras av statliga och regionala medel.

Under mars 2019 gästades GWL av ett turnerande självporträtt målat av en av renässansens mest berömda konstnärer Artemisia Gentileschi där hon föreställer Saint Catherine of Alexandriach. Målningen som vanligen hänger på National Portrait Gallery i London turnerar under 2019 till platser utanför den vanliga konstsfären. Det hängde på hedersplats uppe i galleriet omgiven av ett videoverk och foton från GWL:s arkiv och fick därmed gästspela i utställningen Decoding Inequality, som producerats av GWL och var en del av deras projekt med att implementera en struktur för Equality Diversity Inclusion, EDI, i verksamheten. EDI är att likna vid svenska kommuners krav på jämställdhets- och mångfaldsplaner. Skillnaden mellan hur jag erfarit att vi i mina arbetsplatser arbetat med dessa planer och hur GWL arbetar är stor. Under tiden jag vistades i biblioteket deltog jag också i en konferens som utbildade om hur en kan arbeta med EDI i Skottlands kulturförvaltningar och kulturverksamheter. Konferensen leddes av projektledarna för GWLs arbete med EDI, varav en är genusforskare och arbetar deltid på GWL.

På GWL är alla välkomna men det är ganska många aktiviteter som är för endast kvinnor. Dessa inkluderar trans- och intersex-kvinnor, såväl som icke-binära och personer med flytande könsidentitet. Eftersom biblioteket verkar i ett av de fattigaste områdena och vill nå dess innevånare tillämpar de gratis, eller subventionerade, platser för personer med låg inkomst, studenter, arbetslösa eller personer som får ekonomiskt stöd samt "Friends of GWL". De erbjuder personer från närområdet att arbeta som volontärer i biblioteket. Det innebär att de blir utbildade i GWL värdegrund, får kunskaper om hur biblioteket, arkivet och museet är organiserade och tränar sina förmågor att möta människor, ge service och blir mer självsäkra och kapabla att söka arbeten. Volontärverksamheten kompletterar den ordinarie bemanningen som nu är uppe i 22 anställda som alla har ansvar för olika delar av verksamheten. Livslångt lärande, forskning, biblioteket, arbetsledning, program och aktiviteter och vidareutbildning mm.

Under mina veckor på GWL deltar jag i flera aktiviteter. Bland annat "Open book" där jag tillsammans med en liten grupp på 7 kvinnor läser, skriver och diskuterar poesi under ledning av en författare. Gruppen utvecklar under de två timmarna som aktiviteten pågår en intim förtrolighet som jag förstår utvecklats över tid, då gruppen ses en gång i månaden. Det är inte så att kvinnorna är privata med varandra, snarare kollegiala. Jag förstår att de

uppskattar att göra detta tillsammans för att det ger dem möjlighet att prata om sina egna erfarenheter och göra korta skrivövningar. Några skriver hemma, andra skriver bara här. En av dem är lite skör, gråter och de andra tröstar utan att det blir uppförstorat. Respekt och vänlighet uppstår och efter två timmar upplöses gruppen. Jag blir bjuden på te efteråt också - i bibliotekets kök som ligger strax bakom en av bokhyllorna och är mer av en skrubb än ett kök - men en hemtrevlig skrubb där alla är välkomna med.

I köket står av en händelse de två av grundarna som fortfarande är kvar: Adele Patrick och Sue John. De har varit i Malmö ("Oh lovely! By the sea.") och på Väven i Umeå ("Loved it!"). Jag berättar att jag ska skriva om "feminist space" i min masteruppsats. De lyser upp och utbrister "Well! Then You've come to the right place!".

När jag intervjuar Sue John vid ett senare tillfälle och då berättar hon om hur enormt viktig hon menar att platsen är. Att ha en trygg plats betyder mycket för dem som samhället inte alltid förmår skydda från exempelvis rasism, homofobi och misogyni, säger Sue. Också klass spelar roll för hur en tar sig fram i livet, säger hon och berättar hur hon som kommer från ett arbetarklasshem i Manchester erövrade nya världar när hon kom in på Glasgow School of Art i slutet av 1980-talet. Hon var redan då öppet lesbisk, men ändå rädd för att ta kontakt med de coola lesbiska tjejerna på skolan. Till sist blev de ändå vänner och i backspegeln ostoppbara i sin längtan att utmana den patriarkala samhällsordning som dominerade Glasgow.

En av GWL aktiviteter är att tillsammans med kvinnor och LGBTQI+ personer öka kunskaperna om dessa gruppers lokala historia. Därför har de haft workshops om suffragetter, textilarbeterskor m.fl. Som resulterat i stadsvandringar som går att göra på egen hand genom att ladda ner ljudfiler och kartor från hemsidan och börja gå. När jag var på besök deltog jag i en sådan workshop, men denna handlade om LGBTQI+ personers lokala historia och leddes av en arkivarie. Tillsammans sökte vi i arkiverade tidskrifter från 1980- och 90-talen efter texter, bilder, annonser mm. från Glasgow för att hitta klubbar, personer, historier. Vi dokumenterade allt systematiskt och när vi var klara togs vårt arbete om hand och lades ihop med tidigare och även senare workshoppar. Under sommaren blev så en ny stadsvandring klar: "Stride with Pride". Ett genialiskt sätt att samla kunskap och förankra den på samma gång.

Interiören i GWL är av trä, och färgerna mjukt brun, beige och vitt. På bokhyllorna finns bokstöd av trä med inskriptioner "Women on the shelf" och så olika kvinnliga författares namn. Och volontärers, besökares och personalens handskrivna boktips. Det känns mäktigt, precis som de många fotografierna i trappan upp till övervåningen. Bilder på kvinnor som arbetat eller arbetar i GWL och framför sig håller de upp sina favoritböcker. På en roll-up som möter vid infodisken står "safeguarding the history of your grandmothers, hearing the memories of your mothers, providing inspiration for your daughters".

Glasgow Women's Library är ett unikt bibliotek där kvinnor med olika bakgrund och olika identiteter arbetar för att lyfta kvinnors och LGBTQI+ personers och andra marginaliserade gruppers litteratur, muntliga historier och kvinnors historia. En resurs som växt från ett gräsrotsinitiativ till att bli en nationell resurs - en glimrande källa och ett fantastiskt exempel på hur en informell kunskapsutveckling kan gå hand i hand med feministisk forskning och vinna respekt trots, eller kanske just därför, att verksamheten har modet att själva definiera sin verksamhet och vilka den är till för på ett sätt som kan förstås av vem som helst.

Avslutande reflektioner

Bibliotek är viktiga demokratiska rum i städer, arenor där människor kan mötas. Publika platser där likheter och olikheter kan samexistera både fysiskt och mentalt. En av bibliotekets allra viktigaste funktioner är att vara ett rum som möjliggör för demokratiska processer att äga rum. Det är intressant att fundera över vad som påverkar om biblioteken används för detta syfte. Demokratins utveckling är beroende av att människor engagerar sig. Biblioteken kan för att stödja och arrangera program och aktiviteter, kurera samlingarna och samverka med volontärer. Men inget sker utan att besökare också engagerar sig. För att engagera sig behöver en tro att en har en röst som betyder något. Att stärka människors empowerment, deras egenmakt, är därför av största vikt. Självständiga, informerade, kunniga medborgare bildar grunden i en demokrati.

En avgörande del för bibliotek i att kunna stödja människors väg till egenmakt är att de upplevs som en plats "för mig". Idag är det "inkludering" som är svaret på hur biblioteken ska kännas som en plats där "alla" är välkomna. För att stärka egenmakten hos individer i ett samhälle behöver ett pedagogiskt arbete göras som handlar om att ta reda på vilka som redan besöker biblioteket och hur de använder det, och också ta reda på vilka som inte använder biblioteket och vad som ligger bakom det.

Det behöver finnas en medvetenhet hos de som organiserar och arbetar i biblioteket om det maktövertag de har i egenskap av att de är utbildade, har ett arbete, företräder en institution som förknippas med lärdom och kunskap och att de därmed är en del av vad som kan kallas ett majoritetssamhälle. Och att detta kan skapa avstånd till dem som behöver biblioteket mest.

Dessa frågor hade de båda cheferna för Peckham Library och Glasgow Women's Library's tänkt igenom noga och båda betonade hur viktigt det är att inte stanna upp och vila på redan vunna segrar. Tvärtom, ett bibliotek blir aldrig färdigt, det är i ständig utveckling.

Lessons learned!

- Var nyfiken på ditt biblioteks lokala kontext. Vilka bor där? Vilka språk talas just nu? Vilka ser du inte på biblioteket? Vilka föreningar finns i området och vilka intressen företräder dem? Vilka är marginaliserade i området? Vilka böcker är det lång kö på?
- Arbeta uppsökande och fråga vad människor behöver och vill ha. Lämna biblioteket och besök andra institutioner, caféer, föreningar, skolor, äldreboenden, lekparken och fråga dem vad de vill ha i biblioteket.
- Interagera med lokalsamhället. Läs på allmänna platser som caféer - "guerilla readings", satsa ordentligt på att köpa in relevant litteratur och gör.
- Var modig. Våga testa. Om du inte går utanför din bekvämlighetszon riskerar du att din verksamhet tappar i relevans.
- Genomför önskade förbättringar snabbt så att människor märker att biblioteket lyssnat.
- Var ödmjuk. Besökare är experter på sina liv, sina erfarenheter och i din roll som personal representerar du en samhällsinstitution. Det medför ett ansvar att lyssna och intressera sig för människors livsvillkor i vid bemärkelse - och möta deras behov.

Då kan du också nå fram med läsfrämjande och litteraturförmedling, MIK och allt annat bra som biblioteken erbjuder.

- Att erbjuda "safe spaces" för grupper som känner sig utsatta gör att biblioteket kan bli relevant för fler och en aktivitet som riktar sig till "women only" inkluderar på Glasgow Women's Library heterosexuella likväl som LGBTQI+ personer som identifierar sig som kvinna/hen. De som inte kan delta är helt enkelt heterosexuella män och hittills har biblioteket inte mött några negativa reaktioner på detta, tvärtom.

Ett boktips

Bibliotek har en betydelsefull roll i utveckling och förnyelse av städer. I Finland ser vi just nu hur det nya stadsbiblioteket Oodi hyllas för att det samlar och placerar människors behov av berättelser, information och skapande bokstavligen i centrum av huvudstaden. Sociologen och författaren Eric Klinenberg lyfter i sin bok *Palaces for the People* (2018) fram hur viktiga folkbiblioteken också är i socioekonomiskt utsatta områden där de utgör oöverträffade samhällsresurser. Tillsammans bildar folkbiblioteken en social infrastruktur, som faciliterar framväxande av samhällsgemenskaper, menar Klinenberg. Även om han skriver mest om det amerikanska samhället kan vi ändå relatera till resonemanget om bibliotek som social infrastruktur också i Sverige tänker jag.